

πον μαρτυροῦντα τὴν ἐλαχίστην ὑπὲρ τοῦ κλήρου προθυμίαν τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς. Χίλια ὑπέρπυρα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς φρ. 11.200. Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ δεκάτη τῶν σιτηρῶν, τῶν λαχανικῶν, τῶν καρπῶν καὶ τοῦ οἴνου, τῆς φορβῆς, τοῦ μέλιτος καὶ τοῦ βάμβακος τῆς Πελοποννήσου δὲν ἀνέβαινεν εἰμὴ εἰς 11.200 μόνον φράγκα⁽¹⁾.

Πολὺ δὲ σπουδαιότερα δι' ἡμᾶς εἶναι τὰ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐκανονίσθησαν τὰ θρησκευτικὰ, τὰ ἀστικά καὶ τὰ πολιτικά τῶν κατακτηθέντων δικαιώματα. Οἱ Βιλαρδουῖνοι, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι φράγκοι ἡγεμόνες τῶν κυρίως ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐσεβάσθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦγον τὸ πάτριον τῶν ἰθαγενῶν θρήσκευμα. Ναὶ μὲν ἐδήμευσαν κατὰ τὰ πλεῖστα καὶ πλουσιώτατα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κτήματα, ἐδήμευσαν ὁμως αὐτὰ οὐχὶ ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας· ἀπέδωκαν τὰ κτήματα ταῦτα εἰς τὸ δημόσιον, ὃ ἔστιν ἔπραξαν ὅ,τι εἶχον πολλάκις πράξει οἱ ἡμέτεροι βασιλεῖς, ἐπὶ τῆς ἐν τῇ 8 καὶ ἐν τῇ 9 ἑκατονταετηρίδι μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἀληθεύει προσέτι ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀρχιεπισκόπους ἑλληνας δὲν ἀνεγνώρισαν· ἠνείχοντο ὁμως τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὅσοι ἐκ τούτων παρέμειναν εἰς τὰς ἐπισκοπὰς αὐτῶν, οὔτε τὸ ἴδιον δόγμα ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβάλλωσιν οὔτε τῆς ἐπὶ τῶν ἱερῶν δικαιοδοσίας ἐστερήθησαν. Τὰ δὲ περὶ τοῦ κατωτέρου τοῦτου κλήρου ἐκανονίσθησαν ἐπὶ τοῦ Γοδοφρέδου Β', ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς τρόπον ἐξ οὗ δηλοῦται ἰδιάζουσα τις τοῦ ἡγεμόνος ταύτου πρόνοια ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Τῶνόντι οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς ἀπηλλάγησαν ἐπὶ τῶν χρόνων τούτων ἐν μέρει τοῦλάχιστον τῶν ὑποχρεώσεων ἃς πρότερον εἶχον εἰς τὸ κράτος. Οἱ ἐν τοῖς χωρίοις λειτουργοῦντες ἐξ αὐτῶν εἰς οὐδένα ἔκτοτε ὑπεβάλλοντο φόρον καὶ εἰς οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν· ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων ὠρίσθη εἰς δύο καθ' ἕκαστον χωρίον περιέχον ἀπὸ 25—70 οἰκογενείας, εἰς τέσσαρας ἐν τοῖς χωρίοις τὰ ὅποια περιελάμβανον 71—124 οἰκογενείας καὶ εἰς ἕξ ὅπου ὑπῆρχον 125—169 οἰκογένειαι, αὐξάνοντος οὕτω τοῦ ἀριθμοῦ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν κατοίκων· ὅπου δὲ δὲν ὑπῆρχον 25 οἰκογένειαι ἀπηρεζέτο ὁ ἐλάχιστος οὗτος ὄρος ἐκ τῶν εἰς τὰ περιχώρα οἰκουσῶν. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἱερεῖς ἐξηκολούθησαν φορολογούμενοι καὶ ἐν ἀνάγκῃ στρατιωτικῶς ὑπηρετοῦντες· οἱ δὲ ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπηλλάσσοντο μὲν παντὸς ἄλλου πρὸς τὸ δημόσιον τέλους, κατέβαλλον ὁμως τὸ λεγόμενον ἀκρόστιχον, ἦτοι τὸν ἑγγεῖον φόρον. Αἱ διατάξεις αὗται φαίνονται καλῶς λελογισμένα, διότι οἱ μὲν ἐν τοῖς ἀγροῖς πραγματικῶς ἐπιτελοῦντες τὰ λειτουργικὰ καθήκοντα ⁽²⁾ ἱερωμένοι, τῶν ὁποίων ἄλλως τε ὁ ἀριθμὸς συνετῶς ὠρίσθη, ἀπηλλάγησαν πάσης πολιτικῆς, λειτουργίας ⁽³⁾ καὶ ὀφειλῆς καὶ καθ' ὃ ἔχοντες νὰ ἐπιτελέσωσιν ἀδιάλειπτα καθήκοντα καὶ καθὸ ἀπορώτεροι οἱ δὲ ἐν ταῖς πόλεσι καθὸ εὐπορώτεροι ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ ἀκρόστιχον· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐλογίσθησαν ἀπλοῖ πολῖται ὡς πρὸς τὰς πρὸς τὸ κράτος ὑποχρεώσεις.

Καὶ νῦν ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν μέχρι τίνος οἱ κατακτηταὶ ἐσεβάσθησαν τὴν ἰδιωτικὴν κτῆσιν τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐτήρησαν τὴν προτέραν νομοθεσίαν καὶ δικαιοδοσίαν.

(1) Ἄλλὰ τὰ γίλια ὑπέρπυρα ἐτέλει μόνος ὁ ἡγεμὼν, ἀνάλογα δ' ἐτέλουν οἱ βαρῶνοι καὶ οἱ ὑπῆκοοι.

(2) Λέγε *ἱερουρικὰ καθήκοντα* ἢ *ἱεροπραξίας*.

(3) Λέγε *πολιτικῆς ὑπηρεσίας* (πλημμελῶς ἐρμηνεύει ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς πάντως τὸ εὐρωπαϊκὸν fonction. Ἡ ἐρμηνεία τῆς λ. ταύτης διὰ τῆς λ. *λειτουργία* συνάδει μὲν πρὸς τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι σημασίαν τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ φέρει σύγχυσιν ἐν τῇ νεωτέρῳ γλώσσῃ ἕνεκα τῆς εἰδικῆς θρησκευτικῆς ἐννοίας, εἰς ἣν μετέπεσεν αὕτη διὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ.

